

Dan maar naar huis in een oude bus

Andere tijden vertelt donderdag het verhaal van een groep Nederlandse concentratiekampgevangenen die na hun bevrijding zelf een bus regelden om naar huis te kunnen. Onder hen de vader van Carolien Brugsma. 'Het trauma zal nooit helemaal verdwijnen.'

TEKST: BRAM DE GRAAF, BEELD: BEELDBANK WO2-NIOD, ANP

De Amerikaanse soldaten wisten niet wat ze zagen toen ze op 26 april 1945 Dachau, het SS-concentratiekamp voor politieke gevangenen, bereikten. Treinwagons vol lijkten, gevangenen die eruitzagen als wandelende skeletten. Sommige Amerikanen konden zich niet beheersen en namen wraak op de achtergebleven kampbewakers. Anderen leenden hun wapens uit aan de bevrijde gevangenen en lieten de eer aan hen. Talloze Duitsers werden gelyncht. Onder hen waren veel jonge soldaten, hoorde Carolien Brugsma later van haar vader, journalist W.L. (Willem Leonard) 'Boebie' Brugsma, zelf een van de 32.000 gevangenen. "Enkele dagen eerder waren de SS'ers uit de wachttorens geklommen en hadden ze hun wapens en uniformen aan jonge rekruten gegeven die hier werden opgeleid", vertelt ze. "Zelf gingen ze er in burgerkleding snel vandoor. Mijn vader besefte dat de bevrijding aanstaande was." Begin 1944 hadden de nazi's Brugsma in Parijs opgepakt. Hij was van plan

W.L. Brugsma

geweest via Zwitserland naar Engeland te reizen om daar een opleiding tot gevechtspiloot te volgen. In de Franse hoofdstad had hij zich echter bij een verzetsgroep aangesloten. Na zijn arrestatie zat hij in verschillende concentratiekampen, vanaf september 1944 in Dachau. "Hij moest eerst drie maanden in quarantaine, want de Duitsers waren doodsbang voor besmettelijke ziektes. Omdat hij niet werkte, kreeg hij geen eten. Hij woog op een moment slechts 47 kilo en kon tijdens de urenlange appèls in de vrieskou nauwelijks nog op zijn benen staan." In het kampervoer haar vader waartoe de mens in

staat is als het gaat om leven of dood. Niet van de SS, maar van de kapo's (gevangenen die toezicht moesten houden op medegevangenen) had hij het meest te duchten. "Zij deden er alles aan om zelf te overleven. Ze pikten eten in en gaven de hardste klappen." Haar zwaar verzwakte vader overleefde omdat hij meerdere talen sprak. "Met geluk kwam hij in de ziekenbarak terecht, waar hij opknapte door beter voedsel. Om er langer te kunnen blijven, infecteerde hij zijn wonden met eigen ontlasting. Vanwege zijn talenkennis kreeg hij een baantje als leerling-verpleger."

Terugreis

Terwijl andere landen hun gevangenen na de Duitse capitulatie ophaalden, zaten de ongeveer vijfhonderd Nederlanders half mei 1945 nog altijd in Dachau. Ze waren zwaar teleurgesteld in hun regering, die aangaf andere prioriteiten te hebben. Achttien van hen, onder wie Brugsma, besloten de terugreis naar Nederland dan maar zelf te

regelen. Van de Amerikanen kregen ze een bus en de benodigde papieren. Op die bus schilderden ze onder meer een Nederlandse vlag en teksten als 'From Dachau to Holland' en 'Thanks to the Yanks'. Onderweg passeerden ze totaal verwoeste Duitse steden, wat diepe indruk op hen maakte en – op dat

moment althans – tot leedvermaak leیده. Ze waren niet de enigen die hadden geleden. Begin juni 1945 waren ze eindelijk thuis.

Drie kinderen

Tachtig jaar later volgt *Andere tijden* met drie kinderen van deze mannen hun sporen. Een van hen is Brugsma's dochter Carolien, die bij het geschiedenisprogramma werkt. Na de oorlog bouwde haar vader een indrukwekkende carrière op als journalist, maar Dachau zou nooit meer uit zijn leven verdwijnen. "Dachau was er altijd. Alles werd teruggevoerd naar het kamp. Daar had hij geleerd dat er maar één manier was om te overleven: ergens de beste in zijn. Dat heeft hij me meegegeven." Het was niet het enige dat hij haar meegaf; hij had zijn leven lang last van nachtmerries. "Dan werd hij gillend wakker, het ging door merg en been. Op een gegeven moment kreeg ik ze zelf ook."

Carolien werd gediagnostiseerd als tweedegeneratieslachtoffer, iemand die

De meeste gevangenen werden opgehaald, maar Nederland had andere prioriteiten

de psychische gevolgen draagt van traumatische ervaringen van (voor) ouders. "Mijn vader vond het verschrikkelijk dat hij me ermee belastte. Hij was ook bang voor nieuwe oorlogen en vond het eigenlijk ingewikkeld dat hij me op deze wereld had gezet. Ik heb me altijd heel eenzaam gevoeld; daarom deed het me goed twee kinderen van andere ex-gevangenen te ontmoeten en er met hen over te kunnen praten. Al zal het trauma nooit verdwijnen, het zit zo diep."

> ANDERE TIJDEN | DONDERDAG | NPO 2 | NTR | 21.00

Dachau

In 1933 openden de nazi's bij de stad Dachau, zo'n 20 kilometer ten noordwesten van München, het eerste grootschalige concentratiekamp. In de twaalf jaar dat het in gebruik was, zaten er meer dan tweehonderdduizend mensen gevangen. Meer dan veertigduizend van hen stierven in het kamp. Tegenwoordig is het een herinneringscentrum, dat jaarlijks honderdduizenden bezoekers van over de hele wereld trekt.